Σειρά ΕΡΕΙΣΜΑ (ΕΞΟΔΙΟΣ Ή ΠΡΟΠΕΜΠΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΕΝΔΟΞΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ)

Date : 8 Μαΐου, 2006

'ΕΞΟΔΙΟΣ Ή ΠΡΟΠΕΜΠΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΕΝΔΟΞΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ' (σελ. 36)

(ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΜΕΤΡΟΥ)

Κείμενο και νεοελληνική απόδοσις υπό των πατέρων της Ιεράς Μονής Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης Νεζερών (Πατρών)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ο Ιωάννης «Κυριώτης» ή «Γεωμέτρης», γνωστός ποιητής και θεολόγος του Ι' αιώνος, ήταν διακεκριμένος αξιωματούχος της Κωνσταντινουπόλεως, πρωτοσπαθάριος του βασιλέως. Το ποιητικό του έργο μας δίδει πληροφορίες χρήσιμες και αυθεντικές περί της βασιλείας Νικηφόρου του Φωκά (963-969), που τον είχε στενό και έμπιστο συνεργάτη, του Ιωάννου Τσιμισκή (969-976) και του Βασιλείου Β' του Βουλγαροκτόνου (976-1025), αλλά και για ποικίλα περιστατικά της εποχής του, όπως είναι η εμφάνισι κάποιου κομήτου τω 975, η ατυχής έκβασι της εκστρατείας των Βυζαντινών εναντίον των Βουλγάρων τω 986, η μεγάλη πείνα του 989, κ.ά.

Η πολιτειακή αστάθεια της εποχής του τον εβοήθησε και ενωρίς κατάλαβε την ματαιότητα των εγκοσμίων. Έτσι αντάλλαξε την κοσμική ευγένεια με την ευτέλεια της μοναχικής ζωής. Έγινε μοναχός και σε μεγάλη ηλικία εχειροτονήθη ιερέας, ίσως δε και επίσκοπος της Μελιτηνής, που είναι πόλις της Αρμενίας.

Στην ιστορία έμεινε γνωστός και με τα δύο του επωνύμια, «Κυριώτης» και «Γεωμέτρης». Το πρώτο δείχνει πως είχε σύνδεσμο με την συνοικία της Κωνσταντινουπόλεως «του Κύρου» και το περίφημο μοναστήρι που ιδρύθηκε εκεί. Η συνοικία αυτή ανεπτύχθη γύρω από το υδραγωγείο του Ουάλεντος, ελέγετο δε και συνοικία «της Διακονίσσης» από την εκκλησία της Θεοτόκου της Διακονίσσης, που έκτισεν εκεί ο βασιλεύς Μαυρίκιος (582-602). Η πανσέβαστος εκκλησία της Υπεραγίας Θεοτόκου «εν τοις Κύρου» εκτίσθηκε από τον Κύρο, που ήταν ο διοικητής της Πόλεως επί της βασιλείας Θεοδοσίου Β' του Μικρού (408-450). Είναι η πρώτη εκκλησία που υψώθηκε εις την Κωνσταντινούπολι προς τιμήν της Πανυμνήτου Θεοτόκου.

Εις τον τόπον όπου έκτισαν την εκκλησία, η οποία μάλλον πρέπει να ταυτισθή με το γνωστό σήμερα Καλεντέρ-Χανέ τζαμί, υπήρχε ένα τεράστιο κυπαρίσσι και εκεί κάποιος έβαλε ένα εικόνισμα της Παναγίας. Με τον καιρό η εικόνα λησμονήθηκε και καλύφθηκε από τους κλώνους. Κάποτε, όμως, το δένδρο εφωτίσθηκε και περιελούσθηκε από ουράνιο φως· έτσι ξαναθυμήθηκαν την εικόνα της Παναγίας που ήταν κρεμασμένη εκεί και η οποία έκτοτε τελούσε «μυρία θαυμάσια». Το γεγονός έγινε η αφορμή για να κτισθή η εκκλησία. Κατασκευάσθηκε όλη από πέτρα πελεκητή και πλουσία διακόσμησι, χάρις στα θαύματα της Θεομητορικής εικόνος που εφυλάσσετο εκεί.

Η εκκλησία, και το μοναστήρι που εκτίσθη γύρω της, συνδέεται με μεγάλες μορφές του Βυζαντίου, όπως του Μιχαήλ Ψελλού, που έγραψε στίχους ευγνωμοσύνης προς την ευεργέτιδά του, την Παναγία την Κυριώτισσα. Κυρίως, όμως, συνδέεται με τον άγιο Ρωμανό τον Μελωδό, τον ποιητή των Κοντακίων. Ο Άγιος ήταν μοναχός και

έμενε εις αυτό το μοναστήρι, αλλά συχνά επήγαινε εις τις καθιερωμένες αγρυπνίες που ετελούντο εις τον γειτονικό «θείον ναόν των Βλαχερνών», όπου και έλαβε θαυματουργικής υπό της Πανάγνου το χάρισμα της συντάξεως των κοντακίων.

Το δεύτερο επωνύμιο του Ιωάννου, «Γεωμέτρης», είναι ψευδώνυμο προσωπικής επιλογής του. Ο ίδιος αποκαλούσε έτσι τον εαυτόν του, δηλαδή μοναχό επαίτη, ζητιάνο, «μετρούντα την γήν», διερχόμενον τους δρόμους προς ζητείαν, καθώς εκείνη την εποχή, τον πτωχό ή τον επαίτη, τον ωνόμαζαν «γεωμέτρη».

Γνωρίζομε ότι ο Ιωάννης έγραψε επιγράμματα, ποιήματα και λόγους. Πολύ επαινέθηκε για τον θαυμάσιο λόγο του εις τον Ευαγγελισμό. Όμως, το σπουδαιότερο έργο του είναι ο ανέκδοτος βίος της Παναγίας. Το κείμενο ευρίσκεται εις τον κώδικα 504 του Βατικανού του έτους 1105, τον κώδικα 215 των Παρισίων του ιγ' αιώνος, τον κώδικα 32 της Γενούης του ιδ' αιώνος και τον κώδικα 196 της βιβλιοθήκης των Βολλανδιστών.
Από τους κώδικες αυτούς ο βατικάνιος είναι όχι μόνον ο αρχαιότερος, αλλά και ο πληρέστερος, τόσον εις το περιεχόμενο όσο και στην ορθογραφία, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκε εις την έκδοσι του 1955 του Γαλλικού Ινστιτούτου Βυζαντινών Σπουδών των Παρισίων, από όπου και αναδημοσιεύεται εδώ.

Ολόκληρο το ανέκδοτο έργο του Γεωμέτρου, ο «Βίος της Παναγίας», είναι βεβαίως ένας εκτενέστατος «λόγος διαλαμβάνων σοφώς και σαφώς τα από της γεννήσεως και κυήσεως και μέχρι αυτής της κοιμήσεως της Υπερενδόξου και Υπεραγίας Δεσποίνης ημών Θεοτόκου, ος και εξόδιος και προπεμπτήριος». Όμως, η παρούσα έκδοσις περιλαμβάνει μόνο την πρώτη από τις τρεις παραγράφους που αναφέρονται εις την Κοίμησι.

Εις το παρόν κείμενο η διήγησις αρχίζει με την παρουσία του αρχαγγέλου Γαβριήλ προς την Παναγία. Εν συνεχεία παρουσιάζεται η Θεοτόκος να ανεβαίνη εις το όρος των Ελαιών και να προσεύχεται εμπρός εις τον Υιόν της. Επιστρέφει εις τον οίκο της, ετοιμάζεται, καλεί τους γνωστούς και αναγγέλει την επικείμενη κοίμησί της. Εν τω μεταξύ φθάνουν οι άγιοι Απόστολοι και, μετά από αυτούς, ο ίδιος ο Κύριος μετά των αγγελικών δυνάμεων, οπότε η Παναγία, ως εις ύπνο, εναποθέτει την ψυχή της, εν ειρήνη, εις χείρας του Υιού της. Τότε οι Απόστολοι άρχονται ψάλλοντες τα επικήδεια άσματα, και έτσι ξεκινά η πομπή του ενταφιασμού. Καθ' οδόν, ιουδαίος ασεβής προσπαθεί να ανατρέψη την κλίνη, αλλά απωθείται θαυματουργικώς. Τέλος ενταφιάζουν το πανακήρατο σώμα της Θεοτόκου και επί τρεις ημέρες μένουν επί του μνήματος. Την τρίτη ημέρα ανοίγουν τον τάφο, για να προσκυνήση ο βραδυπορήσας απόστολος Θωμάς, αλλά δεν ευρίσκουν το ιερώτατο σώμα της, παρά μόνον τα εντάφιά της.

Η παρούσα έκδοσις, αποβλέπουσα εις το ευρύτερο κοινό, σταματά σ' αυτό το σημείο.

Δεν παρουσιάζει την θαυμάσια θεομητορική θεολογία του μακαριστού λογιοτάτου συγγραφέως, για να μη κουράση τον αναγνώστη. Παραλείπει ολόκληρο τον προ και μετά την Κοίμησι λόγο του Γεωμέτρου. Οι πονήσαντες εύχονται ταπεινώς, του Θεού συνεργούντος, να αξιωθούν και της εκδόσεως ολοκλήρου του Βίου της Παναγίας, του μακαρίου μοναχού Ιωάννου του «Κυριώτου» ή «Γεωμέτρου».
β' Ιουλίου 1999
Η κατάθεσις της τίμιας
Εσθήτος της Θεοτόκου εν Βλαχέρναις.

Αρχιμ. Νικόδημος,
ηγούμενος Ιεράς Μονής
Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης Νεζερών - (Πατρών).